

Posudek diplomové práce

Jakub Ort, *Vztah vykoupení a emancipace v politické teologii J. B. Metz*. Diplomová práce katedry systematické teologie (studijní program Teologie, obor Evangelická teologie) ETF UK, 2014, 127 stran.

Práce obsahuje úvod, tři hlavní statě (Teolog Johann Baptist Metz a projekt politické teologie, Vykoupení a emancipace, Kontext) a závěr. Seznam použité literatury čítá 88 položek.

Autor trefně charakterizuje svou práci jako „široce pojatý pokus o interpretaci“ Metzova textu „Erlösung und Emanzipation“, obsaženého ve sborníku *Glaube in Geschichte und Gesellschaft* z roku 1977. Můžeme ji také vnímat jako široce pojatý poznámkový aparát k českému překladu tohoto textu, který vyšel pod názvem „Vykoupení a emancipace“ ve sborníku *Teologie 20. století* (uspořádal Karl-Josef Kuschel, přel. F. M. Dobiáš et al., 1995) – tak jako ostatní texty tohoto sborníku – zcela bez poznámek a jehož odkazy jsou pro nezavěšené těžko srozumitelné. V tom je hlavní zásluha této práce, která ve své stěžejní části (druhé kapitole) vysvětluje pojmy „vykoupení“ a „emancipace“, naznačuje, jak lze chápat jejich vzájemný vztah a informuje nás o projektu a hlavních protagonistech tzv. Frankfurtské školy společensko-kritické teorie, na niž Metz reaguje a v textu odkazuje. Uznání si zaslouží i to, že první kapitola nám přibližuje život a přínos tohoto u nás málo známého katolického teologa dvacátého století.

Formální stránka

Po formální stránce splňuje předložená diplomová práce všechny předpoklady, jazykově je na solidní úrovni. Sem tam se objeví nějaký překlep, občas vypadlo celé slovo nebo chybí jeho koncovka. Hrubku (měkké místo tvrdého i/y) jsem našel jen jednu.

I když celkově je text dobře sledovatelný a rozumný, obsahuje i některé nejasnosti. Nejasná je věta: „(C)hápání světa (je) skrze učení o ospravedlnění desakralizováno“ (16). Pravděpodobně je míněn „svět“, ne „chápání světa“. Věta „To ovšem neznamená, že by Metz redukoval lid a chtěl by mu prostě jen kromě teologických formulací navíc poskytnout i hospodářskou, sociální nebo politickou pomoc“ (23) nedává smysl. Zřejmě je myšlena redukce na „objekt teologie“, ale to zazní až v následující větě. Tezi, která je dovětkem ke stručné traktaci jedné Habermasovy přednášky, že „emancipace ... není jen obsahovým, materiálním problémem, ale pro jakékoli teoretické novověké myšlení včetně teologie také problémem metodickým, formálním“ (53), chybí k přesvědčivosti srozumitelná explikace. Tu předchozí odstavce podle mne neobsahují. Nesrozumitelné je tvrzení, že „existencialismus (odsunul) ... konkrétní dějiny novověku a osvícenství ... z očí teologie a církve a působil a zbavil je tohoto břemene“ (56). Naprosto nesrozumitelná je též věta, že Metz se „vymezuje proti svým „idealistickým“ přístupů svých teologických kolegů“ (74). Něco tu přebývá a něco naopak chybí. Nejasné je také tvrzení, že (Panneberg s Moltmannem) „ubezpečují člověka o univerzální spáse a světa na konci dějin“ (tamtéž). Čtenář si musí jen domýšlet, co znamená věta: „Není to pozitivní představa vykoupeného světa, ale spíše naléhavý pocit jeho potřeby“ (81). Ve shrnující interpretační Tezi II: „Eschatologické zaslíbení osvobození člověka skrze Ježíše Krista a novověké dějiny svobody se svým úsilím o emancipaci nejsou zcela indiferentní“ výraz „indiferentní“ nevyhovuje. To, co má autor na mysli, vystihují výrazy „disparátní“, „inkompatibilní“ atd. Výraz „indiferentní“ (neurčitý, lhostejný) sám o sobě žádnou

vzájemnost nenaznačuje. Také frekventovaný pojem „neidentita“ by potřeboval blíže objasnit.

Obsahová stránka

Autor se úkolu, který si předsevzal – představit kontext a ambice Metzova projektu politické teologie, zejména na pozadí zvoleného textu – zhostil dobře. Jeho výklad je zasvěcený a jeho závěrečné teze jsou jeho adekvátním shrnutím. Zdařilá je i třetí kapitola, která informuje o recepci Metzova teologického díla v českém katolickém i protestantském prostředí. Český evangelický teolog může ovšem někdy postrádat nástin návaznosti sledovaného projektu na to, co u nás bylo v oblasti vztahu teologie a okolního světa již nějak reflektováno.

S problematikou sekularizace nepochybně souvisí i otázka tzv. „nenáboženské interpretace“, která, podnětená Bonhoefferem (jeho dopisy z vězení), měla své stoupence i u nás a již se v oblasti anglosaské teologie inspiroval u nás dobře známý Harvey Cox ve svém kdysi velmi populárním díle *The Secular City*. Leckterého čtenáře by zajímalo, jak souvisí projekt politické teologie se společensko-teologickou interpretací evangelia v díle Karla Bartha (studie *Christengemeinde und Bürgergemeinde* aj.) nebo v u nás též traktovaném i překládaném díle Johna Howarda Yodera (*Ježíšova politika, Body Politics*).

S tím souvisí i další otázka: V centru Metzova důrazu na křesťanskou narativitu stojí důraz na „nebezpečně-osvobozující a vykupitelskou paměť na Ježíše Krista“ (37). Jak souvisí takto pojatá narativita s christologií jako takovou? Jde v ní o politické dotazení příběhu, který sám politický není? Jedná se o příběh, který „byl“, který nepokračuje? Co to znamená, „nabádat k vyprávění“ (105)? Kde je v tomto příběhu *vyvýšený* Kristus? Jakou roli tu hraje pneumatologie? Autor si je jistého Metzova christologického manka vědom (111), ale jeho poznámka působí příliš okrajově.

V Metzově řešení vztahu vykoupení a emancipace hraje roli solidarita se všemi generacemi trpících. V jakém smyslu je Kristovo sestoupení do pekel, interpretované jako solidarita s mrtvými (89), řešením problému jejich utrpení? Co znamená, že nejsou zapomenuti? Teze IV (107n) není v tomto smyslu jasná: Jaká praxe vykupuje utrpení minulých trpících? Modlitba za mrtvé?

Jaký vztah má chápání křesťanské zvěsti jako výzvy k tomu, aby se všichni stali „subjekty“ (93), k jejímu chápání jako výzvy k následování? Kde volá Metz k „radikálnímu následování“ (97) a co tím myslí? Jaký má vztah u Metz „praxe víry“ (104) k úkolu misie? V tomto kontextu: Co míní autor „argumentativní rovinou“ (105) a její nedostatečností? Existuje také něco jako „správné myšlení“, jehož správnost neprověřuje „praxe“? K celé této podnětné kapitole ještě jedna kritická poznámka: Místo trochu záhadné zmínky o tom, že „v díle Jürgena Habermase se společně s radikální kritikou vytrácejí i ... fragmentární metafyzické prvky“ (81), by byl namísto odkaz na studii Nicholase Adamse *Habermas and Theology* (2006), která je i v knihovně ETF.

Třetí kapitola je nesporně užitečná. Poznámku o „opozděnosti“ jako šanci stát se „avantgardou“ pokládám za úsměvnou. Zaručuje zpomalenost reakce *teologicky* přínosný odstup? Není to spíš věc vždy aktuálního vanutí Ducha?

Přes tyto otazníky či výtky, z nichž mnohé jsou míněny jako tematické podněty k obhajobě, hodnotím diplomandovu práci velmi kladně a doporučuji hodnocení mezi A a B.

Petr Macek

